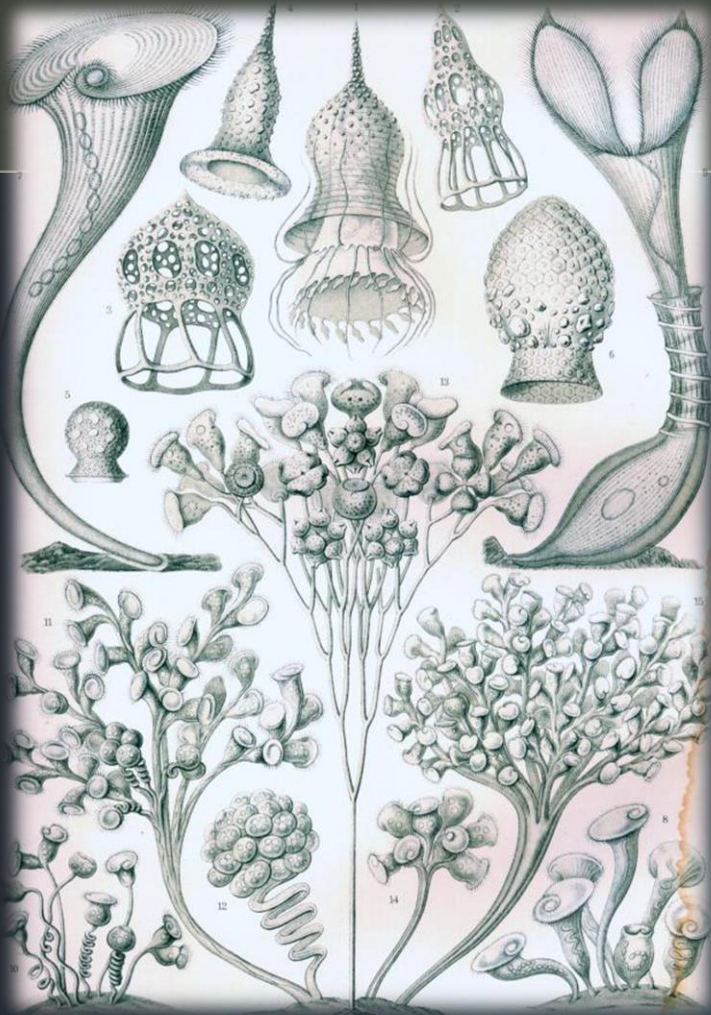

PRVOCI (Protozoa)

(systém_1)

Výukový materiál pro
předmět
biologie na gymnáziu.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

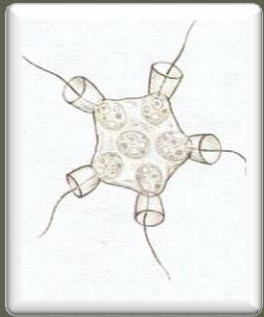
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Název DUM	VY_32_INOVACE_2502_Prvocí - praprvoci				
Šablona číslo	32	Sada číslo	25	Poř. č. DUM	2
Autor	Ivan Hynek				
Anotace	Pomocný výukový materiál při studiu systému prvoků				
Očekávaný výstup	Studenti lépe a názorněji pochopí systém prvoků a jejich význam				
Druh učebního materiálu	Prezentace ve formátu *.pptx				
Typická věková skupina	2. ročník resp. kvinta gymnázia (dle ŠVP), tj. 16 – 17 let				
Klíčová slova	Pelikula, chitin, osmotrofie, límečkovité buňky, kinetoplast, eukaryota, živočišná buňka, konjugace, brvy, cytoplazmatická membrána, plankton				
Pomůcky a materiál	PC, projektor, projekční plocha (interaktivní tabule)				
Potřebný čas pro realizaci DUM	40 min				
Metodické zhodnocení a popis práce s digitálním učebním materiálem					
Student sleduje a aktivně se zapojuje do odvozování stavby buňky prvoků, osvojuje si potřebné pojmy a usiluje o jejich správné a logické používání. Materiál byl ověřen na interaktivní tabuli.					

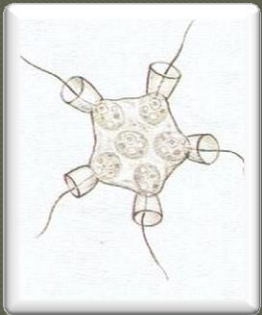

PRVOCI (Protozoa)

(systém)

Systém prvoků

- PRAPRVOCI
- VÝTRUSOVCI
- HMYZOMORKY
- VÝTRUSENKY
- OBRVENÍ(nálevníci)

PRVOCI (Protozoa)

(systém praprvoci_přehled)

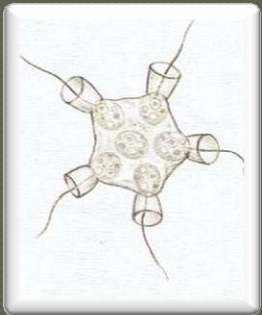
kmen: Praprvoci

- jedno jádro (je-li jich více, jsou stejnocenná)
- pohyb: panožky, bičíky
- Podkmeny:

BIČÍKOVCI

KOŘENONOŽCI

OPALINKY

PRVOCI (Protozoa)

(systém praprinci_bíčíkovci)

Podkmen:

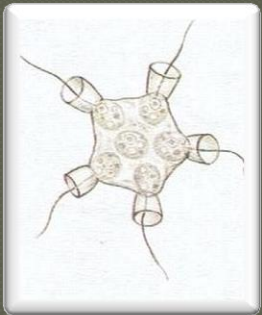
BIČÍKOVCI (Mastigophora, Flagellata)

- spojení říše živočišné a rostlinné (krásnoočka)
- žijí jednotlivě nebo v koloniích (začíná diferenciace a specializace)
- 1 nebo více bičíků (+ i panožky), zakotvené bazálním tělískem v cytoplazmě
- na povrchu: pelikula
- schránky (rosol, celulóza, chitin)
- výživa: osmotrofně, buněčnými ústy
- rostlinní: plastidy (fotosyntéza)
- sladkovodní: pulzující vakuola

Třídy:

ROSTLINNÍ BIČÍKOVCI

ŽIVOČIŠNÍ BIČÍKOVCI (zoomastigina)

PRVOCI (Protozoa)

(systém praprvoci_bičíkovci_živočišní)

Třída: **ŽIVOČIŠNÍ BIČÍKOVCI** (zoomastigina)

- Heterotrofní, žijí volně i paraziticky

Řády:

TRUBÉNKY

BIČIVKY

BIČENKY

BRVITKY

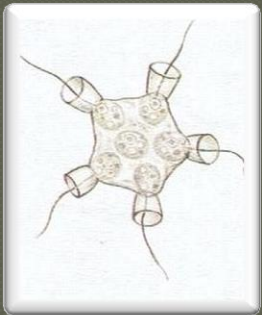
Řád: Trubénky (Choanoflagellida)

- -volné, někdy kolonie

Trubénka Haeckelova (*Protospongia haeckeli*)

- jeden bičík s límečkovitým útvarem

PRVOCI (Protozoa)

(systém praprvoci_bičíkovci_živočišní)

řád: Bičivky (Kinetoplastida)

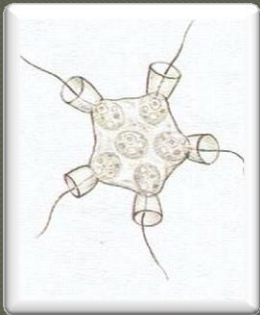
- u báze bičíku *kinetoplast* (DNA v mitochondrii)
- bičík obvykle podél těla, spojen blankou - *undulující membrána*+

- **Trypanozóma spavičná** (*Trypanosoma gambiense*)
spavá nemoc, přenáší moucha tse-tse (*Glossina palpalis*)
parazituje v krvi

- **Trypanosoma brucei**: nemoc skotu

- **Ničivka útrobní** (*Leishmania donovani*): původce leishmaniózy ("kala-azar"), střední Asie, indie

PRVOCI (Protozoa)

(systém praprvoci_bičíkovci_živočišní)

řád: Bičenky (Polymastigina)

parazité

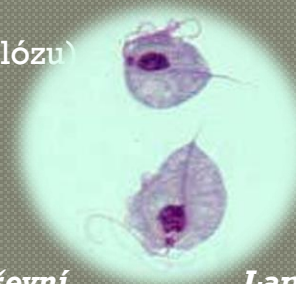
v těle axostyl (bílkovinná opěrná tyčinka)

- **Bičenka poševní (*Trichomonas vaginalis*)**
zánět pochvy, šíří se pohlavním stykem, přenašečem je muž
- **Lamblie střevní (*Lamblia* = *Giardia intestinalis*)**
průjmy, bolesti břicha

řád: Brvitky (Hypermastigina)

vícejaderní, hodně bičíků

symbioticky ve střevě termitů a švábů (tráví celulózu)

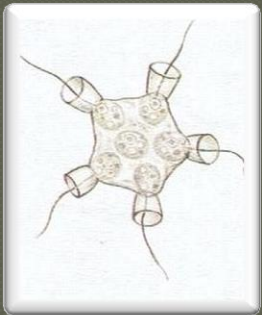

Bičennka poševní

Lamblie střevní

PRVOCI (Protozoa)

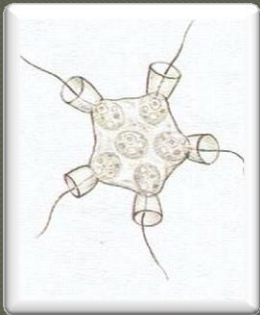
(systém)

podkmen: Kořenonožci (Sarcodina)

- různý tvar, tvorba panožek
- cytoplazma není diferencována
- mnohdy pevná schránka nebo vnitřní výztuž

Třídy:

- Měňavky (Amoebina)
- Krytenky (Testacea)
- Dírkonošci (Foraminifera)
- Mřížovci (Radiolaria)
- Slunivky (Heliozoa)

PRVOCI (Protozoa)

(systém)

Třída:

Měňavky (Amoebina)

- jednoduché, bez schránek nebo osních vláken
- 0,01 až 3 mm velikost
- lalokovité panožky: pohyb a příjem potravy (fagocytoza)
- rozmnožování dělením, někdy cysty
- většinou sladkovodní

Měňavka velká (Amoeba proteus) : dno stojatých vod

Měňavka zemní (Amoeba verrucosa): v půdě

Měňavka úplavičná (Entamoeba histolytica):

- - původce měňavkové úplavice (dysentérie)

Měňavka střevní (Entamoeba coli):

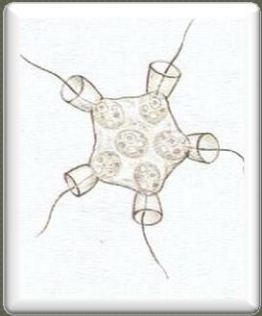
- neparazitní, 8jaderné cysty

Měňavka zubní (Entamoeba gingivalis):

- -neškodná

videa

Fagocytoza měňavky velké
Měňavka velká

PRVOCI (Protozoa)

(systém)

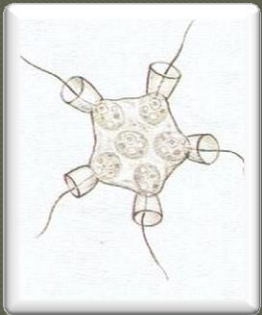
Třída:

Krytenky (Testacea)

- tvoří si schránky z organické hmoty, případně s nalepenými zrny písku
- sladké vody, rašeliniště

Rozlitka hruškovitá (*Diffugia oblonga*)

[video](#)

PRVOCI (Protozoa)

(systém)

Třída:

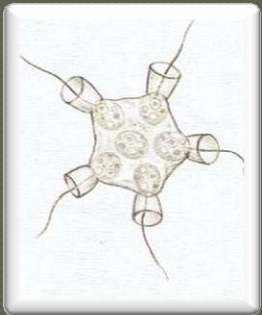
Dírkonošci (Foraminifera)

- ektoplazma vylučuje schránku z látky podobné chitinu, případně s nalepenými zrny písku, většinou + CaCO_3
- nitkovité panožky
- pohlavní i nepohlavní rozmnožování, někdy střídání
- u dna moří, někdy v planktonu
- schránky: od prvohor křídové aj. vápenaté usazeniny (některé jsou indikátory naftonosných vrstev)

Nummulites: fosilní, schránka až 6 cm

Textularia: schránky ze 2 řad komůrek

[video](#)

PRVOCI (Protozoa)

(systém)

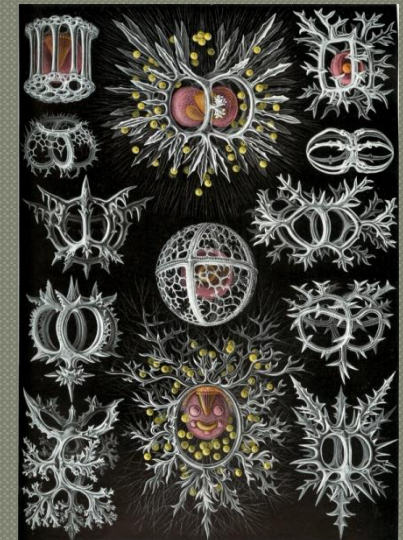
Třída:

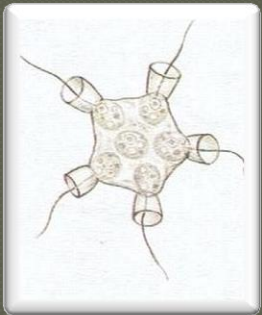
Mřížovci (Radiolaria)

- mořští
- kulovité 1 nebo vícejaderné buňky, souměrnost
- prostřední část těla (buňky) obklopena blanitým pouzdrém s drobnými otvory pro panožky, vně pouzdra ještě vrstva cytoplazmy, panožky se různě větví a spojují
- většina má navíc kostřičku z jehlic z SiO_2 , obvykle splývajících v ozdobné schránky
- schránky po odumření buněk - vrstvy radiolaritového bahna, po zpevnění křemičité organogenní usazeniny, zejména z třetihor (ostrov Barbados: 360 m)

- ***Thalassicola*** - bez schránky
- ***Actinoma*** - ozdobné schránky

[video](#)

PRVOCI (Protozoa)

(systém)

Třída:

Slunivky (*Heliozoa*)

- převážně sladkovodní, volné i přisedlé buňky
- nitkovité panožky
- někdy schránky (SiO_2 , chitin aj.)

Slunivka obecná (*Actinosphaerium eichhorni*)

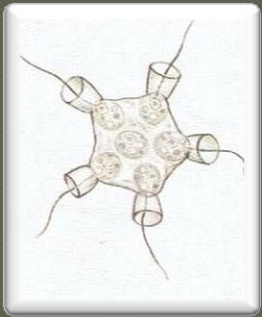
až 1 mm, více jader

[video](#)

centrohelidní slunivka

PRVOCI (Protozoa)

(systém)

podkmen:

Opalinky (*Opalinida*)

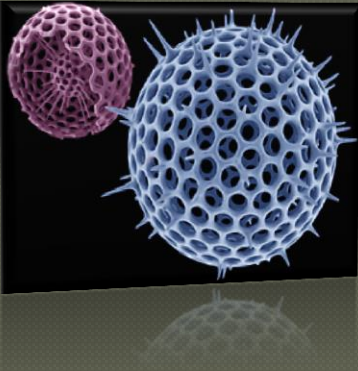
- mnohoaderní
- velký počet krátkých bičíků

Opalinka žabí (*Opalina renarum*)

komenzál v konečníku žab

- **Komenzál** je neškodný příživník (svému hostiteli nepůsobí výraznější škody).

[video](#)

PRVOCI (Protozoa)

(použité zdroje)

Obrázky a videa

http://www.guh.cz/edu/bi/biologie_bezobratli/foto01/foto_006.jpg

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/c/c1/Radiolaria3434.JPG>

<http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/dc/Tse-tse-Fliege.jpg?uselang=cs>

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b5/Tb_brucei.jpg

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b9/Trichomonas_Giemsa_DPDx.JPG

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/08/Giardia_lambliia_SEM_8698_lores.jpg

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/6/6e/Haeckel_Stephoidea.jpg

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d2/Raphidiophrys_contractilis.jpg

Literatura

Jelínek, J. a Zicháček, V.: Biologie pro gymnázia. Nakladatelství Olomouc, Olomouc 2007

Rozsypal, S.: Fylogneze, systém a biologie organismů. Státní pedagogické nakladatelství, Praha 1992

Webové stránky

http://www.guh.cz/edu/bi/biologie_bezobratli/html01/foto_006.html